

IRÁNY A HEVES-

„Mátra alján, Bükknek szélén lakik az én öreg néném” – jellemezhetnénk Fazekas Anna verses meséje nyomán az Óbükk néven is ismert területet, mely ugyan nevében dombság, mégis inkább hegyvidék jellemzi. Erre utal a Vajdavár-hegy elnevezés is. Meredek domboldalak, szűk, mély völgyek, hideg vizű források alkotják Magyarország egyik legnagyobb összefüggő erdőségét, melynek faunája és flórája a Kárpátok élővilágát tükrözi.

Látványos homokkőképződmény az ivádi Lyukaskő.

A Heves-Borsodi-dombság legnagyobb összefüggő védett területe a Tarnavidéki Tájvédelmi Körzet, amely a Bükki Nemzeti Park védettségét élvez. A mintegy 9570 hektáros, sziklás gyepekkel körülvett összefüggő erdőtömböt hazánkban egyedülálló módon egyetlen közút vagy vasút sem szeli át. Területe 9 százalékban gyepek és 90 százalékban erdő, az utóbbi 60 százaléka az EGERERDŐ Zrt. kezelésében áll.

Hazánk két leghidegebb települése is ebben a régióban található. A tájegység nyugati szegélyén lévő Zabarban, az utóbbi években sorra dőlnek meg az országos hideg rekordok, ennek kapcsán idén már hidegfesztivált is rendeznek. Borsodnádasd a keleti határon helyezkedik el, hazánk 300 méternél alacsonyabban fekvő településeinek leghidegebb klímájával dicsekedhet.

Néprajzi szempontból két jelentősebb népcsoport lakja a területet: a hevesi részen a palócok, a borsodi térségben a barokók. A lakosság a gyenge minőségű földművelésből és állattartásból élt, később a bányászat, majd az ipar biztosított sokaknak megélhetést. A rendszerváltás következtében bezárt bányák és gyárak miatt a vidék egyre inkább elszegényedett és elnéptelenedett, jelenleg az ország elmaradott régiói közé tartozik.

Földtani szempontból fiatal a terület; harmadidőszaki tengerüledék: a Pannon-tenger alakította homokkő („palócul” apoka), illetve agyag alkotja. Legkiterjedtebb a Pétervásárai Homokkő Formáció, az ivádi Lyukaskővel, de a bükk-szenterzsébeti Nagy-kő és Kis-kő, a tarnaleleszi Szarvas-kő és Pes-kő, vagy akár az istenmezejei Noé szőlője is ezen képződmények egyike.

BORSODI-DOMBSÁG

A közel száz forrásából több bővizű is foglalt, rendkívül jó vízminőséggel. A hevesi vidék patakjai a Tarnába torkollanak, míg a borsodi rész vizeit a Sajó gyűjti össze. A dombság egyetlen természetes tava az országos szinten is egyedülálló, suvadásal keletkezett Arlói-tó, melyet turisták és horgászok egyaránt szívesen felkeresnek. Gyógyvizei közül kiemelkedő az országosan is ismert, magas ásványianyag-tartalmú bükkszéki Salvus-víz, mely mozgásszervi, bőr- és nőgyógyászati panaszokra, illetve sérülések utáni rehabilitációhoz is ajánlják. A termálfürdő mellett a strandfürdő is felüdülést kínál az ide látogatóknak.

Különleges élőlények

A szubmontán bükkösök, gyertyános tölgyesek, cseres erdők mellett a mély völgyekben a patakok mentét égeres és fűzes társulások színesítik, változatos lágy szárú növényviláguk rabul ejti a természetben járók szívét. A szubkontinentális klímájú tájegység 65 védett és további 4 fokozottan védett növényfajnak ad otthont. Hazánkban először itt fedez-

ték fel a ritka pontuszi nőszőfüvet, valamint a szintén a kosborfélékhez tartozó bajuszvirágot. Az utóbbi fokozottan védett növényfaj, a területen mindössze négy helyen fordul elő. A dombság további védett és dekoratív lágy szárú faja az enyves szurokszegfű, a kapcsos korpafű, az erdei hölgymál, a farkasölő sissakvirág, az ikrás fogasír, a gímpáfrány, illetve a fekete és leánykököröcsin.

A települések közelében lévő egykori fás legelők helyén akácok állnak, melyek immár nem a juhoknak, hanem a méheknek biztosítanak jó legelőhelyet. Tarnalelesz település határában egy 257 hektáros erdőrezervátum alakult 2000-ben a gazdag élővilág megőrzése érdekében.

A tájvédelmi terület megalakulásakor még fellelhető volt a fokozottan védett, hazánkban előforduló egyetlen fajféle, a császármadár is. Ragadozók közül farkas és hiúz is él a területen, de időszakosan a barnamedve is szívesen kóborol erdeinkben, míg a vándorsólyom és a fekete gólya itt rendszeres költőmadárnak számít. Kiemelt fontosságú ökológiai jelzőfaj az egyre gyakoribb fehér-

hátú fakopáncs. Ugyancsak előfordul a hazánkban is fokozottan védett, igen ritka pannon gyík, a rablópile, és számos más értékes állatfaj is.

Nevezetes templomok

A Pétervására főterétől nyugatra 1750 körül épült barokk stílusú kastély a horvát származású Keglevich család birtoka volt. A család

A „péterkei palóc katedrális”

Noé szőlője

Istenmezeje az úgynevezett Noé szőlőjéről nevezetes. A rövid gyalogos túrával megközelíthető, 20-40 méterre az út felé magasodó homokkősziklához több legenda is fűződik. Egy történet szerint a szőlőbirtok egy gazdag földesúré volt, akit a bibliai Noé után neveztek el. Élt ekkortájt Istenmezején egy szegény özvegyasszony, hét gyermekével. Egy napon a legkisebb gyermek, egy aranyszőke hajú kislány nagyon beteg lett, és szőlőt kívánt. Édesanyja elindult a földesúrhoz szőlőt kérni, mert úgy gondolta bár Noé gőgös uraság, mege-

sik a szíve a beteg gyermekén. Ő azonban az asszony három gyermekét kérte volna a szőlőért cserébe. Ebbe az asszony nem egyezett bele, tovább eszedett a szőlőért, majd nagy ijedtében elájult. Mikor magához tért, a betegen fekvő kislányára gondolt, és így kiáltott Noé uraságnak: „Ó, kegyetlen gonosz lélek! Ó, ördögök cimborája! Légy átkozott! Légy átkozott! Ó bár kövé válnál az összes szőlőddel!” És ekkor váratlan nagy szél támadt, dörgött, villámlott, majd hirtelen vad dübörgés rázta meg a hegyet. Őles lángok csaptak ki a földből, majd az egész zöldessárga szőlőhegy szürkésbarna kövé merevedett.

1944 decemberében a sashalmi házába menekült, így magára maradt az épület, amit a benyomuló szovjet csapatok kifosztottak. Rendszerváltózkor a Földművelésügyi Minisztérium átvette és rendbe hozatta a kastélyt, majd beköltöztette az épületbe a szabadszállási mezőgazdasági szakiskolát, mely a mai napig is működik. Szintén a Keglevichek nevéhez kötődik a város fölé méltóságteljesen magasodó templom. Építtetését Eszterházy Károly egri püspök rendelte el, és a helyiek azóta is csak a „péterkei palóc katedrálisnak” nevezik. A háromhajós, kéttornyú templom a hazai romantikus építészet legelső képviselője, és a grófi család temetkezési helye. A városban található az EGERERDŐ Zrt. hét erdészetének egyike is.

Ivád településről az Ivádi-patak mentén rövid sétával egy gyönyörű völgybe jutunk, melynek jobb oldalán egy őskori földvár figyelhető meg, a jól körülhatárolt várkúppal. Továbbhaladva, a Kis-Lyukaskő alá érve megcsodálhatjuk, miként formázta hullámosra az ős Pannon-tenger a homokkővet, melyek között lenyűgöző darázkövek alusszák örök álmutakat. Ha hirtelen jobb kanyart véve folytatjuk utunkat, elénk tárul a Nagy-Lyukaskő is. A bátrabbak a rövid, de merdek oldalon felkapaszkodhatnak a tetejére, ahonnan csodálatos panoráma tárul a természetjárók elé. Kosárszerű kis sziget látható a sziklapad tetején, mely egykor pogány áldozóhely volt. Az oldalában meghúzódó kisebb barlangszerű képződmény bejáratok és katonaszökevények bűvöhe-

lyéül szolgált. Tiszta időben észak felé egészen a Tátráig ellátni, déli irányban az Alföld határolja a látómezőt.

Váraszó az 1200-as évek elején épült Árpád-kori templomáról is nevezetes zsákfalú, három mesterséges tó határában fekszik a Pétervásárai Járásban. A településről csodálatos környezetben, hosszú, keskeny völgyön át érhető el a Szalajka-ház. Az erdő mélyén álló házikó a Pétervásárai Erdészet tulajdona, de a turisták számára is nyitott. Szomszédjában kiváló vizű kis forrás oltja a megfáradt vándor szomját.

Izgalmas kalandok

A mára egybeépült három település: Bükkszenterzsébet, Tarnalelesz és Szentdomonkos határában érjük el a Nagy-kő tanösvényt. A környék egyetlen, páratlan szépségű bemutatóhelye mintegy 7,1 kilométer hosszan vezet a kíváncsi túrázót, és öt állomáshelyen mutatja be a környék élővilágát. A tanösvény végén forrás várja a kirándulókat, pihenőhellyel, kis esőbeállóval. Onnan az Országos Kéktúra útvonalra vezet fel a Leleszi-völgyön keresztül a Vállós-tanyáig, ahol szintén üde vizű, tiszta forráskút vize fakad. A tanya valaha az Egercsehiben székelő Beniczky gróf uradalmának része volt, vadászatai alkalmával használta az épületet. Gróf Beniczky György alapozta meg a csehi szénbányát, miután birtokán 1890-ben már elkezdte a szén kitermelését, majd 1906-ban eladta a bányászati jogot az 1990-ig üzemelt Egercsehi Kőszénbánya Rt.-nek.

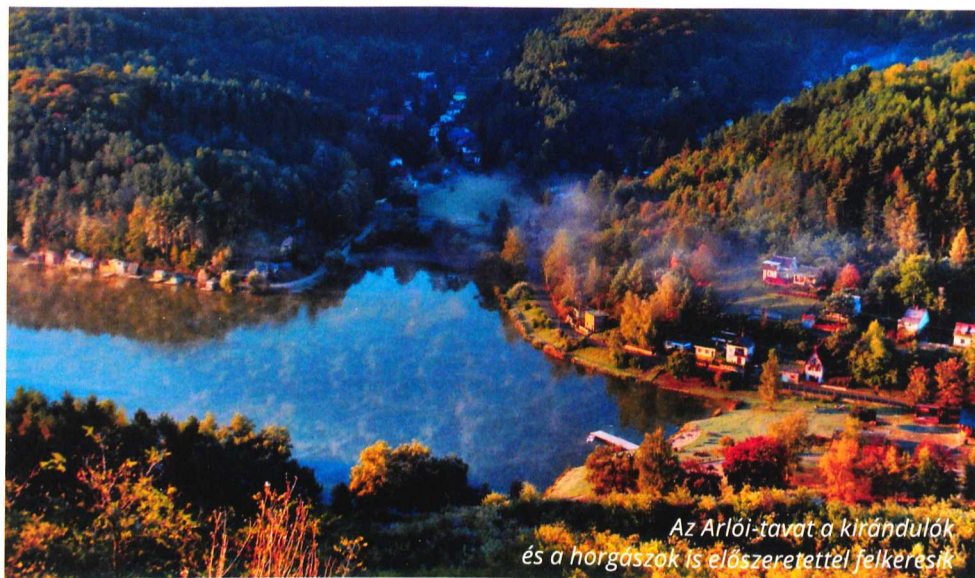
Április-június között virágzik a védett agárkosbor

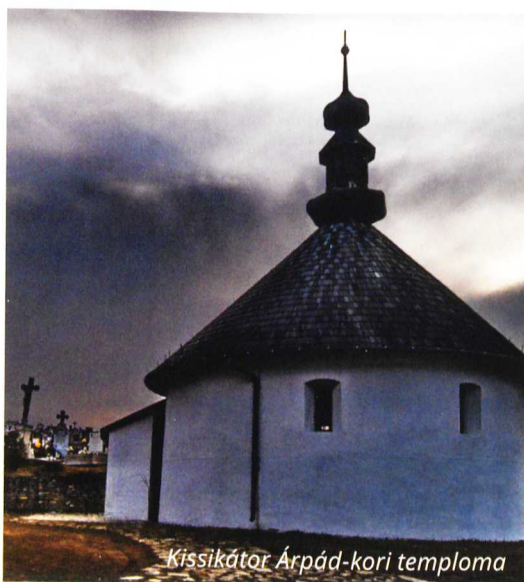
Kilátás a Lyukaskőről

Farkasok jelenlétének látható nyoma

Az Arlói-tavat a kirándulók és a horgászok is előszeretettel felkeresik

Kissikátor Árpád-kori temploma

A turistákat is várja a Pétervásárai Erdészet Szalajka-háza

A család Egercsehiben ma is álló kastélya 1830-ban épült. Jelentős birtoka révén (Egercsehi, Bükkszenterzsébet, Tarnalelesz, Szúcs, Bekölce, Mikófalva) az erdők kezelésében és a vadászatban is jelentős szerepet töltött be a család, jól kezelt erdekben számos óriási méretű fa élt. Néhány haldokló famatuzsálem most is látható Szúcs község határában.

Történelmi emlékek

A Leleszi-völgytől a Domonkosi-völgyet érintve juthatunk el a környék legmagasabb pontjára, az 541 méter tengerszint feletti magasságú Ökör-hegyre. Valamikor az ormán vezetett a kék turistajelzés, ma már csak az oldalán megy keresztül. Környezetében másik nyolc csúcs is található (pl.: Vajdavár, Köbölvár), melyek 500 méter feletti magassággal és gyönyörű kilátással emelkednek ki a tájból.

Arló-Járdánházáról már a Borsodi-domb-ságba lépünk át. A Keserű- és Gyepes-völgyekben a Szilvásvárad Erdészet kezelésében két turistaház fogadja a vendégeket. Az innen induló túrázók nevét a Dobornypusztai őrbódénál felírják, hogy ha véletlenül elvesznének, keresésükre indulhassanak. Járdánháza határában áll a IV. Béla-emlékkápolna. A hagyomány szerint itt pihent meg a vesztett muhi csata után a tatárok elől menekülő királyunk. Kissikátor nevezetessége a 13. századi, ősi alapokon álló körtemplom. Az utókornak fennmaradt egy kalapált, ezüst keresztelőmedence, fülén 1312-es év számmal, mely jelenleg is a templomban található. Ez arra utal, hogy valóban Árpád-kori alapokon épült, azaz egyike az ebből a korból fennmaradt kevés kör alaprajzú templomnak, csúcsán nyolcszögletes, hagymakupolás huszártoronnyal.

Érdemes felfedezni hazánk eme kevésbé ismert vidékét, amely természeti értékekben gazdag, változatos növény- és állatvilágával, izgalmas sziklaképződményekkel szeldelt meredek oldalaival és csodás panorámájával várja a túrázni vágyó látogatókat.

**Ficzere Mónika, Antal József,
Beniczki János**

EGGERERDŐ Zrt. Pétervásárai Erdészet
Fotók: Beniczki János, Ficzere Mónika,
Kovács Máté, Pintér István